

ПРАВозДАТНІСТЬ ДИТИНИ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Л. РОМАНОВСЬКА

*головний науковий співробітник
Національної школи суддів України,
здобувач відділу проблем цивільного, трудового
та підприємницького права
(Інститут держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України)*

Правоздатність є юридичною категорією, елементом цивільної правосуб'єктності фізичної особи. Саме вона забезпечує здатність мати суб'єктивні цивільні права та обов'язки. Фізичні особи мають рівні можливості щодо такої здатності. Це твердження закріплено приписами ч. 1 ст. 26 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України). Але обсяги таких прав та обов'язків у фізичних осіб різний. У випадках, встановлених законом, здатність мати окремі цивільні права та обов'язки може пов'язуватися з досягненням фізичною особою відповідного віку (ч. 3 ст. 25 ЦК України). Проблемам цивільної правоздатності присвячений значний обсяг наукових праць. Проте притаманні особливості цивільної правоздатності дитини є актуальним предметом додаткових наукових досліджень.

Дефініція правоздатності розглядалася у наукових працях М. Агарковим [1, 28], С. Алексєєвим [2, 94], С. Братусем [3, 40–43; 4, 30–31], Я. Веберсом [5, 41, 46–47], А. Венедіктовим [6, 19], О. Іоффе [7, 98–101], О. Красавчиковим [8, 11], Л. Явичем [9, 93] та ін.

М. Агарковим розроблено теорію динамічної правоздатності та вказано на існування так званої секундарної правоздатності як специфічного правового явища, яке є проміжним між правоздатністю і суб'єктивним правом [1, 28]. С. Братусем – теорія статистичної правоздатності [3, 42–43]. У працях С. Братуся правоздатність – це право бути суб'єктом прав і обов'язків. За його висновками, правоздатність і правосуб'єктність – рівнозначні поняття. Аргументами цієї точки зору є те, що для визначення громадянина суб'єктом більшості цивільних прав, достатньо володіти правоздатністю. С. Братусь, відстоюючи теорію статистичної правоздатності, не підтримував наявності секундарної правоздатності і вказував, що це або елемент правоздатності, або звичайне суб'єктивне право [4, 6]. Критичної оцінки теорія динамічної правоздатності отримала в наукових працях Я. Веберса [5, 44–45], А. Венедіктова [6, 19], О. Красавчикова [8, 11] та інших науковців. С. Алексєєв вважає, що правосуб'єктність являє собою єдність правоздатності та дієздатності [2, 139].

© Л. Романовська, 2013

Домінуючі наукові позиції: правоздатність випливає внаслідок закону і є суспільною властивістю суб'єкта права [1, 28; 2, 94; 4, 30–31; 5, 41, 46–47; 7, 98–101; 8, 11; 9, 93]; правоздатність це передумова кожному конкретному суб'єктивному цивільному праву та обов'язку [2, 94; 4, 30–31; 5, 41, 46–47; 7, 98–101; 8, 11; 9, 93]. Ці наукові позиції підтримуються в дослідженнях та публікаціях Д. Бобрової [10, 65], М. Венесцької [11, 119], О. Здрок [12, 74], М. Кротова [13, 93], А. Пасічника [14, 30], С. Попова [15, 72–74], Т. Шкрум [16, 88] та ін. Цікаво, що у науковій літературі Болгарії, О. Джеров також розглянув правоздатність як передумову на суб'єктивні цивільні права та обов'язки [17, 134].

Відмінні погляди, а саме: правоздатність — це абстрактна (природна) здатність бути суб'єктом цивільних правовідносин, обґрунтовуються у працях А. Нечасвої [18, 29], З. Ромовської [19, 52–53], О. Пупкіна та В. Самойленко [20, 134] та ін.

Особливості правоздатності дитини розглянуто у працях Н. Єршової [21], Л. Кузнецової [22], А. Котелевця і Є. Мирошниченко [23], С. Сулейманової [24], З. Ромовської [19], О. Чепранової [25] та ін.

Метою статті є дослідження особливостей правоздатності дитини за цивільним законодавством, співвідношення правоздатності та суб'єктивних цивільних прав і обов'язків дитини, розроблення висновків та обґрунтування наукових пропозицій.

За приписами ст. 25 ЦК України [26], правоздатність — це здатність мати цивільні права та обов'язки. Нею володіє фізична особа, тобто людина (ст. 24 ЦК України), із дня свого народження і до моменту смерті.

Зважаючи на те, що згідно зі ст. 1 Закону України «Про охорону дитини-

ства» [27], ст. 2 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» [28], ст. 1 Закону України «Про громадянство України» [29], ст. 6 СК України [30] особа до досягнення 18 років (повноліття) визнана дитиною, то фізичною особою, здатною мати цивільні права та обов'язки із дня народження і до досягнення 18 років (повноліття), є дитина.

Згідно зі ст. 26 ЦК України всі фізичні особи є рівними у здатності мати цивільні права та обов'язки. За цією підставою дитина є рівноправною у здатності мати цивільні права та обов'язки [31, 41].

Фізична особа відповідно до ст. 26 ЦК України може мати: усі особисті немайнові права, встановлені Конституцією України та ЦК України; усі майнові права, що встановлені ЦК України та іншими законами; інші цивільні права, що не встановлені Конституцією України, ЦК України, іншими законами, якщо вони не суперечать закону та моральним засадам суспільства, а також мати обов'язки як учасники цивільних правовідносин.

Правочин, що обмежує можливість фізичної особи мати не заборонені законом цивільні права та обов'язки, визнано пікчемним. Правовий акт Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб не може обмежувати можливість фізичної особи мати не заборонені законом цивільні права та обов'язки, крім випадків, коли таке обмеження передбачено Конституцією України (ст. 27 ЦК України).

Але здатність мати окремі цивільні права та обов'язки може пов'язуватися у випадках, установлених законом, із досягненням фізичною особою відповідного віку (ч. 3 ст. 25 ЦК України).

Так, за положеннями ст. 1234 ЦК України право на заповіт має фізична особа з повною цивільною дієздатністю. Дитина не має права на заповіт. Оскільки цивільна дієздатність дитини часткова (ст. 31 ЦК України) або неповна (ст. 32 ЦК України).

Наукова література містить ряд точок зору з приводу особливостей правоздатності дитини. О. Чесфанова охарактеризувала цивільну правоздатність дитини як неповну. Її висновок обґрунтовується нездатністю дитини мати окремі цивільні права та обов'язки, що пов'язані з особистістю уповноваженої або зобов'язальної особи, а саме: несення відповідальності, складання заповіту, видача доручення [25, 6]. С. Сулейманова висловила думку про часткову правоздатність дитини. Її наукова позиція сформульована: часткова правоздатність дитини — це здатність громадянина мати цивільні права і виконувати обов'язки не від народження, а від встановленого законом віку [24, 79]. Л. Кузнецова, порівнюючи правоздатність дитини з правоздатністю повнолітніх дієздатних осіб, відмітила, що вони майже збігаються, а розбіжності, які виникають, незначні і стосуються саме обсягу прав та обов'язків дитини [22, 8–15]. Н. Єршова зазначила, що закон закріплює за кожним громадянином однакову можливість мати цивільні права та обов'язки, тим самим створює однакові для всіх можливості або передумови суб'єктивних цивільних прав та обов'язків. Проте обсяг та характер суб'єктивних цивільних прав та обов'язків кожного громадянина залежить від його віку [21, 8–9].

На нашу думку, правова підстава, що передбачена ч. 3 ст. 25 ЦК України, свідчить про здатність дитини мати не всі цивільні права та обов'язки.

У зв'язку з цим правоздатність дитини слід обґрунтовувати, враховуючи та позитивно оцінюючи домінуючі наукові позиції: правоздатність виникає внаслідок закону і є суспільною властивістю суб'єкта права; правоздатність — це передумова кожному конкретному суб'єктивному цивільному праву [1, 28; 2, 94; 4, 30–31; 5, 41, 46–47; 7, 98–101; 8, 11; 9, 93]. За нашим висновком: правоздатність дитини є правовою передумовою всім цивільним правам та обов'язкам, які може мати дитина згідно з законом.

Саме закон визначає здатність мати права та обов'язки для суб'єкта права, яким у цьому випадку є дитина. Але правоздатність дитини та правоздатність повнолітньої фізичної особи різні за змістом. Правоздатність дитини — це здатність мати тільки цивільні права та обов'язки, які передбачені для неї законом. Правоздатність повнолітньої фізичної особи — це здатність мати усі цивільні права та обов'язки. Їх перелік передбачено у ст. 26 ЦК України.

Критично оцінюємо точки зору, висловлені щодо часткової [25, 6] та неповної [24, 79] правоздатності дитини. За своєю правовою природою правоздатність не може розпитися на часткову (неповну) чи повну. Правоздатність — це лише загальна можливість мати права та обов'язки, і з цим висновком А. Котелевець та Є. Мирошниченко слід погодитись. Володіння правоздатністю не залежить від віку, стану здоров'я, від можливості здійснення прав і обов'язків, життєздатності людини [23, 8–9]. Вона є основою правоволодіння. Вона є правовою передумовою. Але щодо тих цивільних прав та обов'язків, які може набувати суб'єкт права згідно з законом. Сукупність цих прав та обов'язків є змістом цивільної правоздатності. За нашим

висновком: зміст правоздатності дитини — це сукупність тих цивільних прав і обов'язків, які вона може мати згідно з законом.

За науковою позицією З. Ромовської, повнолітня психічно повноцінна людина наділяється здатністю бути учасником усіх цивільних правовідносин. Нижчим рівнем здатності мати цивільні права та обов'язки наділені діти та недієздатні. Перші — тому, що не мають достатніх знань та життєвого досвіду, другі — не розуміють значення своїх дій або не можуть керуватися ними [19, 53].

Критично оцінюємо цю наукову позицію. Вважаємо, що якщо правоздатність є передумовою правоволодіння, то її зміст однаковий як для психічно повноцінної людини, так і для недієздатної. Тільки правоздатність дитини має інший зміст. Оскільки дитина здатна мати тільки ті цивільні права та обов'язки, які передбачені для неї законом.

Не заперечуємо, що цивільна правоздатність дитини обумовлюється існуванням вікового критерію. За змістом ч. 3 ст. 25 ЦК України, здатність мати окремі цивільні права та обов'язки пов'язується із досягненням відповідного віку. Але й вбачаємо наявність інтелектуального критерію цивільної правоздатності дитини, а саме: рівень розумової (психічної) та моральної зрілості дитини. Його введення в цивільному законодавстві спрямує розширення змісту цивільної правоздатності дитини. У зв'язку з цим пропонуємо таку редакцію ч. 3 ст. 25 ЦК України: «3. У випадках, встановлених законом, здатність мати окремі цивільні права та обов'язки може пов'язуватися з досягненням фізичною особою відповідного віку, або

відповідного рівня розумової (психічної) та моральної зрілості дитини, який визначається у тому ж порядку, що й дієздатність дитини за цим критерієм».

Таким чином, за нашим висновком: дослідження — це дуже важливо, обумовлює існування вікового та інтелектуального критеріїв цивільної правоздатності дитини.

Проведений аналіз правоздатності дитини за цивільним законодавством дозволяє дійти таких висновків:

- по-перше, дитина є рівноправною у здатності мати цивільні права та обов'язки. Проте положення ч. 3 ст. 25 ЦК України свідчать про її здатність мати тільки ті права та обов'язки, які передбачені для неї законом. У зв'язку з цим сформульовано авторське поняття правоздатності дитини: «Правоздатність дитини є правовою передумовою усім цивільним правам та обов'язкам, які може мати дитина згідно з законом»;

- по-друге, за авторським висновком: зміст правоздатності дитини — це сукупність тих цивільних прав та обов'язків, які вона може мати згідно з законом;

- по-третє, дослідження обумовлює існування вікового та інтелектуального критеріїв цивільної правоздатності дитини. У зв'язку з цим запропоновано ч. 3 ст. 25 ЦК України викласти у такій редакції: «3. У випадках, встановлених законом, здатність мати окремі цивільні права та обов'язки може пов'язуватися з досягненням фізичною особою відповідного віку, або відповідного рівня розумової (психічної) та моральної зрілості дитини, який визначається у тому ж порядку, що й дієздатність дитини за цим критерієм».

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. *Азарков М. М.* Обязательство по советскому гражданскому праву. — М., 1940. — 175 с.
2. *Алексеев С. С.* Государство и право : учеб. курс. — 3-е изд., перераб. и доп. — М., 1996. — 192 с.
3. *Братусь С. Н.* О соотношении гражданской правоспособности и субъективных прав // Советское государство и право. — 1949. — № 8.
4. *Братусь С. Н.* Субъекты гражданского права. — М., 1984. — 288 с.
5. *Веберс Я. Р.* Правосубъектность граждан в советском и семейном праве. — Рига, 1976. — 231 с.
6. *Венедиктов А. В.* О субъектах социалистических отношений // Советское государство и право. — 1955. — № 8. — С. 17–28.
7. *Иоффе О. С.* Советское гражданское право. — М., 1967. — 494 с.
8. *Красавчиков О. А.* Гражданская правосубъектность как правовая форма // Правовые проблемы гражданской правосубъектности : межвуз. сб. науч. тр. / отв. ред. О. А. Красавчиков. — Свердловск, 1978. — Вып. 62. — С. 5–26.
9. *Явич Л. С.* Общая теория права. — Л., 1976. — 287 с.
10. *Цивільне право* / Д. В. Боброва, О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова, О. А. Підпригора та ін. — К., 1997. — Ч. 1. — 544 с.
11. *Цивільне право України* : академ. курс : підруч. : у 2 т. / за заг. ред. Я. М. Шевченко. — К., 2003. Т. 1 : Загальна частина. — 520 с.
12. *Здрок О. Н.* Правосубъектность несовершеннолетних и ее содержание в законодательстве Республики Беларусь // Вестник Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. — 1997. — № 2. — С. 73–76.
13. *Сергеева А. П.* Гражданское право / А. П. Сергеева, Ю. К. Толстой. — М., 1997. — Ч. 1. — 600 с.
14. *Пасічник А.* Подло поняття правоздатності суб'єкта права // Теорія держави і права. — 2009. — № 11. — С. 28–31.
15. *Гражданское право* : учеб. / под ред. А. Г. Калпина, А. И. Масляева. — 2-е изд., перераб. и доп. — М., 2001. — Ч. 1. — 536 с.
16. *Цивільне право України* / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. — К., 2002. — Кн. 1. — 720 с.
17. *Джерев А.* Гражданское право: Общая часть. — София, 1994. — Кн. 1. — 350 с.
18. *Нечаева А. М.* О правоспособности и дееспособности физических лиц // Государство и право. — 2001. — № 2. — С. 29–34.
19. *Ромовська З. В.* Цивільна правоздатність громадян // Право України. — 1994. — № 10. — С. 51–54.
20. *Пушкин А. А.* Гражданское право / А. А. Пушкин, В. М. Самойленко. — М., 1997. — Ч. 1. — 600 с.
21. *Еринова И. М.* Охрана прав несовершеннолетних по советскому гражданскому и семейному праву. — М., 1965. — 102 с.
22. *Кузнецова Л. Г.* Гражданско-правовое положение несовершеннолетних / Л. Г. Кузнецова, Я. Н. Шевченко. — М., 1968. — 136 с.
23. *Котелевци А. В.* Деякі особливості правового захисту неповнолітніх / А. В. Котелевци, С. О. Мирошниченко. — Х., 2008. — 188 с.
24. *Сулейманова С. А.* О частичной правоспособности несовершеннолетних граждан (физических лиц) // Вестник Московского университета. — 1999. — № 6. — С. 72–80.
25. *Чефранова Е. А.* Правосубъектность несовершеннолетних по советскому гражданскому праву : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03. — М., 1978. — 19 с.
26. *Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV* // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40–44. — Ст. 356.
27. *Про охорону дитинства* : Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402-III // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 30. — Ст. 142.
28. *Про державну допомогу сім'ям з дітьми* : Закон України від 21 листопада 1992 р. № 2811-XII, в редакції від 22 березня 2001 р. № 2334-III // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 20. — Ст. 102.
29. *Про громадянство України* : Закон України від 18 січня 2001 р. № 2235-III // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 13. — Ст. 65.
30. *Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. № 2947-III* // Офіційний вісник України. — 2002. — № 7. — Ст. 273.
31. *Бірюк Л. А.* Правове регулювання майнових прав та обов'язків неповнолітніх // Українське право. — 2000. — № 1 (13). — С. 41–47.

Рекомендовано до друку відділом проблем цивільного, трудового та підприємницького права Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України.

Романовська Л. А. Правоздатність дитини за цивільним законодавством

Анотація. У запропонованій статті розглядається правоздатність як передумова для виникнення суб'єктивних цивільних прав та обов'язків. Аналізуються погляди науковців щодо співвідношення правоздатності та суб'єктивного цивільного права щодо дітей. Обґрунтовується про

позиція щодо здатності мати окремі цивільні права та обов'язки відповідно до рівня розумової (психічної) зрілості дитини.

Ключові слова: правосдатність, дитина, суб'єктивне цивільне право, рівень розумової (психічної) зрілості дитини.

Романовская Л. А. Правоспособность ребенка по гражданскому законодательству

Аннотация. В предлагаемой статье рассматривается правоспособность как предпосылка к возникновению субъективных гражданских прав и обязанностей. Анализируются взгляды ученых в соотношении правоспособности и субъективного гражданского права в отношении детей. Обосновывается предложение о способности иметь отдельные гражданские права и обязанности в соответствии с уровнем умственной (психической) зрелости ребенка.

Ключевые слова: правоспособность, ребенок, субъективное гражданское право, уровень умственной (психической) зрелости ребенка.

Romanovska L. Legal Capacity of Child Under Civil Law

Annotation. In this article the legal capacity is considered as a precondition for the emergence of subjective civil rights and obligations. The views of scientists were analyzed regarding balance of legal capacity and subjective civil right in regard to children. Also in this article substantiates the proposal concerning of ability to have some civil rights and obligations in accordance with the level of mental maturity of the child.

Key words: legal capacity, children, subjective civil rights, the level of mental maturity of the child.

Вийшов друком збірник постанов:

Постанови пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (2011–2012). Правові позиції щодо розгляду судами окремих категорій цивільних справ / упоряд. : Д. Д. Луспенник, О. С. Ткачук ; за заг. ред. М. П. Пшонки. — К. : Ін Юре, 2012. - 336 с.

Збірник є першим виданням постанов пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, що прийняті станом на 1 травня 2012 р. в яких надано роз'яснення з питань застосування судами цивільної юрисдикції законодавства України під час розгляду справ та із загальних питань судової діяльності. Також у збірнику подано огляд інформаційних листів Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ щодо деяких спірних питань судової практики при вирішенні окремих категорій цивільних справ.

Розраховано на суддів, адвокатів, нотаріусів, науковців, викладачів, аспірантів та студентів юридичних ВНЗ.

Замовляйте видання за телефоном:

0(44) 537-51-11

або електронною поштою:

sales@inyure.kiev.ua

http://shop.inyure.kiev.ua

ПРАВО

ЮРИДИЧНИЙ
ЖУРНАЛ

України

Науково-практичне фахове видання

Засноване у 1922 році

Видається щомісячно

Свідоцтво про державну реєстрацію:
Серія КВ № 17414-6184ПР

Передплатний індекс: 74424

Адреса редакційної колегії:

04107, м. Київ
вул. Багговутівська, 17–21
Тел.: 0 (44) 537-51-00

Головний редактор:

Святоцький О. Д.,
доктор юридичних наук,
професор,
академік НАПрН України

E-mail: info@pravoua.com.ua

Відповідно до рішення
Президії Вищої атестаційної комісії України
(постанова від 10 лютого 2010 року № 1-05/1)
журнал «Право України» внесено до переліку
фахових видань у галузі юридичних наук

ЗАСНОВНИКИ ЖУРНАЛУ

Національна академія правових наук України
Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України
Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»
Конституційний Суд України
Верховний Суд України
Вищий господарський суд України
Генеральна прокуратура України
Міністерство юстиції України
Спілка адвокатів України

ВИДАВЕЦЬ

© Редакція журналу «Право України»

1–2/2013

НАУКОВА РАДА

В. Я. Ташій, д-р юрид. наук, проф., акад. НАН України, акад. НАПрН України (голова наукової ради); **В. П. Тихий**, д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України (заступник голови); **Ю. В. Баулін**, д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **Т. В. Варфоломеева**, д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **Л. К. Воронова**, д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **А. П. Гетьман**, д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **Ю. М. Грошевний**, д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **С. В. Ківалов**, д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **О. М. Костенко**, д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **Н. С. Кузнецова**, д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **В. К. Мамутов**, д-р юрид. наук, проф., акад. НАН України, акад. НАПрН України; **В. І. Мураїнов**, д-р юрид. наук, проф.; **В. Т. Нор**, д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **В. Ф. Опришко**, д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАН України; **М. І. Панов**, д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **Б. М. Поляков**, д-р юрид. наук, проф.; **А. О. Селіванов**, д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **М. Ф. Селівон**, акад. НАПрН України; **В. І. Семчик**, д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАН України, акад. НАПрН України; **Ю. С. Шемшученко**, д-р юрид. наук, проф., акад. НАН України, акад. НАПрН України

ІНОЗЕМНІ ЧЛЕНИ НАУКОВОЇ РАДИ

Б. М. Банашак, проф. (Польща); **Вільям Батлер**, проф. (США); **Чаба Варга**, проф. (Угорщина); **О. А. Лукашева**, д-р юрид. наук, чл.-кор. РАН (Росія); **М. М. Марченко**, д-р юрид. наук, проф. (Росія); **Жерар Марку**, проф. (Франція); **Андрес Олтеро Тассара**, проф., член Королівської академії моральних та політичних наук (Іспанія); **М. К. Сулейменов**, д-р юрид. наук, проф., акад. НАН Республіки Казахстан (Казахстан); **Ю. О. Тихомиров**, д-р юрид. наук, проф. (Росія); **Спірідон Флогайтіс**, проф. (Греція); **Девід Харріс**, засл. проф. (Велика Британія); **В. Ф. Яковлев**, д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. РАН (Росія); **Ячіко Ямада**, проф. (Японія)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

О. Д. Святошків, д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України (головний редактор); **П. М. Рабінювич**, д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України (перший заступник головного редактора); **Л. О. Макарєнко**, канд. юрид. наук (заступник головного редактора); **О. М. Давиденко** (відповідальний секретар); **М. Р. Аракелян**, канд. юрид. наук, проф.; **Ю. Г. Барабан**, д-р юрид. наук, доц., чл. кор. НАПрН України; **Ю. П. Битяк**, д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **А. М. Бойко**, д-р юрид. наук, доц.; **В. І. Борисов**, д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **Ю. Л. Бошницький**, канд. юрид. наук, проф.; **В. Г. Буткевич**, д-р юрид. наук, проф.; **В. К. Гришук**, д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **М. А. Дамірілі**, д-р юрид. наук, проф.; **В. Н. Денисов**, д-р юрид. наук, проф., чл. кор. НАПрН України; **А. С. Довгерт**, д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **А. С. Ємельянов**; **В. С. Зеленешкий**, д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **Л. П. Ізовітова**; **Р. І. Кирилук**; **В. В. Коваленко**, д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **М. І. Козюбра**, д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **Т. О. Коломосьць**, д-р юрид. наук, проф.; **В. В. Комаров**, канд. юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **Г. В. Коріякова**, д-р юрид. наук; **О. В. Кресін**, канд. юрид. наук, доц.; **О. Д. Крупчан**, канд. юрид. наук, доц., акад. НАПрН України; **П. Ф. Кулінич**, д-р юрид. наук; **О. В. Лавринювич**, канд. юрид. наук; **О. Л. Лукаш**, канд. юрид. наук; **Р. А. Майданик**, д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **С. І. Максимов**, д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **П. В. Мельник**, д-р економ. наук, проф.; **В. П. Нагребельний**, канд. юрид. наук, чл.-кор. НАПрН України; **В. В. Носік**, д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **Ю. М. Оборотов**, д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **С. Г. Омельченко**; **Н. М. Оніщенко**, д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **М. П. Орзіх**, д-р юрид. наук, проф.; **П. С. Пацурківський**, д-р юрид. наук, проф.; **О. В. Петришин**, д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **П. Д. Пилипенко**, д-р юрид. наук, проф.; **П. П. Пилипчук**; **С. М. Приляко**, д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **Д. М. Пригика**, д-р юрид. наук, акад. НАПрН України; **В. М. Пузірко**; **О. Г. Пушенко**; **Я. М. Романюк**, канд. юрид. наук; **І. Л. Самсін**; **С. Ф. Сафулько**; **Г. Я. Сенюта**, канд. юрид. наук, доц.; **Г. П. Серєда**, д-р юрид. наук, проф.; **С. Г. Серьогіна**, канд. юрид. наук, доц.; **В. Ф. Сіренко**, д-р юрид. наук, чл.-кор. НАН України, акад. НАПрН України; **О. Ф. Скакуш**, д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **О. В. Скрявнюк**, д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **К. В. Смирнова**, канд. юрид. наук, доц.; **М. І. Ставдійчук**, канд. юрид. наук; **В. І. Татюков**, канд. юрид. наук; **І. Х. Темкіжев**; **М. О. Теляук**, канд. юрид. наук; **Г. А. Тимченко**, канд. юрид. наук, акад. НАПрН України; **Б. Й. Тишик**, канд. юрид. наук, проф.; **Л. І. Фесенко**, канд. юрид. наук; **Є. О. Харитонов**, д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **Н. М. Хугорян**, д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України; **В. М. Шаповал**, д-р юрид. наук, проф., чл. кор. НАН України, чл.-кор. НАПрН України; **Я. М. Шевченко**, д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **С. В. Шевчук**, д-р юрид. наук, доц., чл.-кор. НАПрН України; **В. Ю. Шепітько**, д-р юрид. наук, проф., акад. НАПрН України; **Г. Б. Шницкий**, канд. юрид. наук; **П. Г. Шукліна**, канд. юрид. наук, проф.; **О. І. Ющик**, д-р юрид. наук

ІНОЗЕМНІ ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Джов Белл, проф. (Велика Британія); **Г. О. Василевич**, д-р юрид. наук, проф. (Білорусь); **О. К. Голіченков**, д-р юрид. наук, проф. (Росія); **А. В. Паумов**, д-р юрид. наук, проф. (Росія); **В. Ф. Пшондонулю**, д-р юрид. наук, проф. (Росія); **Хірохіде Такаїкава**, проф. (Японія); **І. З. Фархутдінов**, д-р юрид. наук, проф. (Росія); **Т. Я. Хабрієва**, д-р юрид. наук, проф., акад. РАН (Росія); **О. Чиріч**, д-р юрид. наук, проф. (Сербія)

ЗМІСТ

Актуальна тема номера:

«ФІНАНСОВЕ ПРАВО У ХХІ СТОРІЧЧІ: НАПРЯМИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ»

I. Питання теорії фінансового права

НЕЧАЙ А. Фінансове право і політика: виклик сучасності.....	15
МОНАСЕНКО А. Формування галузі фінансового права.....	21
МУЗИКА-СТЕФАНЧУК О. Нереальні положення у фінансовому праві України ...	29
ЛУКАШЕВ О. До питання про класифікацію фінансово-правових норм.....	38
СОЛДАТЕНКО О. Про окремі сучасні тенденції щодо науки фінансового права	45
СЕМЧИК О. Особливості фінансово-правових понять: до постановки питання	50

II. Розвиток бюджетного права на теренах незалежної України

ЛІАТКОВСЬКА Т. Бюджетне законодавство: сучасний стан та перспективи розвитку	57
ДМИТРИК О. Деякі міркування щодо місця рішень Конституційного Суду України у системі джерел бюджетного права.....	65
ПРИШВА Н. Питання бюджетних повноважень органів місцевого самоврядування	72
ЧЕРНАДЧУК В. До питання класифікації бюджетних правовідносин.....	79

III. Правові основи реформування податкового законодавства в Україні

КУЧЕРЯВЕНКО М. До питання щодо визначення юрисдикційності податкових спорів.....	87
САМСІН І. Концептуальні підходи до визначення податкового зобов'язання....	93
ЖЕРНАКОВ М. Платники податків і податкові органи як суб'єкти публічно-правового спору	99
КРИНИЦЬКИЙ І. Ознаки податково-правової пільги: проблеми формування....	106
УСЕНКО С. Податкове правопорушення за Податковим кодексом України: проблеми визначення	112
ЯКИМЧУК Н. Правовий режим обов'язкових платежів в Україні: конституційно-правові засади та проблеми реформування	122

IV. Правові засади розвитку окремих фінансово-правових інститутів в Україні

КАСЬЯНЕНКО Л. Фінансово-правовий процес: наукова парадигма.....	133
НАГРЕБЕЛЬНИЙ В. Публічно-правове регулювання відносин у банківській сфері.....	140
ОРЛЮК О. Ринки фінансових послуг як об'єкт фінансово-правового регулювання	149

САВЧЕНКО Л. Проблеми правового регулювання методології фінансового контролю.....	159
--	-----

ОНИЩУК Н. До питання про правову природу фінансової відповідальності ...	166
ХОХУЛЯК В. Постаті і час: становлення науки фінансового права у стінах Новоросійського університету м. Одеси (кінець ХІХ – початок ХХ ст.)	171

V. Проблеми правового регулювання фінансових відносин у зарубіжних країнах

ГРАЧОВА О. (Росія) Деякі тенденції розвитку фінансового права Росії	179
ЗАВАДЗКА-ПОНК У. (Польща) Сучасні тенденції розвитку фінансового права Польщі	187
БОЛТИНОВА О. (Росія) До питання про реалізацію принципу прозорості (відкритості) бюджетного процесу Російської Федерації в умовах бюджетування, орієнтованого на результат.....	195

ЛЕЩЕНКО С. (<i>Білорусь</i>) Інститут контролю трансфертного ціноутворення: проблеми співвідношення цивільно-публічно-правових методів правового регулювання у Республіці Білорусь	201
РОЖДЕСТВЕНСЬКА Т. (<i>Росія</i>) Консолідована звітність як основа консолідованого банківського нагляду в Росії: правове регулювання і перспективи розвитку	209
ШАУКЕНОВ А. (<i>Казахстан</i>) Держава і платник податків: перспективи розвитку механізмів урегулювання податкових спорів у нових економічних умовах у Республіці Казахстан	215
СІДАК М. Фінансово-правові аспекти формування мінімальних резервів кредитними інститутами в ЄС	221
<i>Висновки та рекомендації з актуальної теми</i>	227
На допомогу молодим викладачам	
Лекція професора М. Кучерявенка: Вступ до курсу «Фінансове право України»	230
Вибрана бібліографія сучасних монографічних праць з питань фінансового права	241
Модернізація Конституції України: актуальні питання	
ГОЛОВІН А. Окремі питання, пов'язані з запровадженням інституту конституційної скарги у вітчизняному законодавстві	244
БАРБАШОВА Н. Конституційне закріплення Концепції сталого розвитку України	269
ЄЗЕРОВ А. Конфліктологічна експертиза актів конституційного законодавства	275
Інтеграція України в європейський правовий простір: актуальні питання	
ВОРОНА Д. Шенгенська і візова інформаційні системи як форма боротьби з нелегальною імміграцією	284
ГРИЦАЄНКО Л. Прокуратура Європейського Союзу: проблеми заснування	290
Загальна теорія права і держави	
РАБІНОВИЧ П., ЛУЦІВ О. Інтерпретація верховенства права: основні вітчизняні підходи та їх діалектична взаємодоповнюваність	296
ПОЛЯКОВ С. Місце Збройних Сил України в системі органів державної влади	310
БОГУЦЬКИЙ П. Правовий режим: методологічні рівні дослідження	317
Цивільне право	
ВЕНЕДІКТОВА І. Охоронювані законом інтереси у правовідносинах власності	324
ШИМОН С. Сутнісні ознаки майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин	332
АДАМОВА О. Цивільно-правова природа абандону	338
КІНАШ Я., ТЕРЕХОВА О. Проблеми страхування цивільно-правової відповідальності та шляхи їх вирішення	344
Кримінальне право	
КОЗАЧЕНКО О. Кримінально-правові заходи: культурно-антропологічна концепція	351
НОВІКОВ М. Санкціонована судом крайня необхідність у теорії відшкодування фізичної шкоди, заподіяної злочинцем	358
Порівняльне правознавство	
ЗАХАРОВА М. Запозичення у праві: онтологічний аналіз	365

ДАВИДОВА Н. Юридична наука в Сполучених Штатах Америки та Україні	379
Дискусії та обговорення	
МУЗИКА Л. Взаємозв'язок цивільно- та фінансово-правової політики.....	387
БОРОДІН І. Міліція чи поліція?.....	395
Молодим правознавцям – слово	
РЯЗАНОВ М. Про слов'янську юридичну термінологію та її використання у сучасному українському праві	401
РОМАНОВСЬКА Л. Правоздатність дитини за цивільним законодавством	407
ЧУЧКОВА Н. Обов'язок доказування у цивільних справах за участю іноземних осіб	413
ТВЕРДОХЛІБ Ю. Правова природа арбітражного управління підприємством у процедурі банкрутства.....	418
ЯНУКОВИЧ О. Екологічна політика Європейського Союзу. Переймання досвіду Україною	427
КОВАЛЬ Д. Міжнародно-правовий аналіз дефініції поняття «культурні цінності».....	435
Провідні юридичні вищі навчальні заклади України	
Юридичний факультет Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича	442
Судова практика	
<i>Європейський суд з прав людини</i>	
Комюніке Секретаря Європейського суду з прав людини стосовно рішення у справі «Кононов проти Латвії» від 17 травня 2010 р.	448
<i>Вищий господарський суд України</i>	
Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 17 жовтня 2012 р. № 11 «Про деякі питання практики застосування законодавства про державний матеріальний резерв»	453
Визначні юристи	
Лідія Костянтинівна Воронова -- фундатор науки фінансового права в Україні	459
Правова хроніка	
КРЕСІН О. Порівняльне правознавство: досвід і проблеми викладання.....	462
КОРИНЕВИЧ А. Міжнародна науково-методична конференція «Проблеми викладання міжнародного права»	468
Ювіляри	
Ювілей видатного вченого-правознавця, академіка НАН України Валентина Карловича Мамутова.....	471
Ювілей члена-кореспондента НАПрН України Павла Івановича Жигалкіна.....	473
Ювілей знаного вченого-правознавця, академіка НАПрН України Вячеслава Івановича Борисова	474
Ювілей академіка НАПрН України Михайла Васильовича Костицького.....	478
Ювілей члена-кореспондента НАПрН України Володимира Петровича Нагребельного.....	480
Ювілей члена-кореспондента НАПрН України Віктора Миколайовича Дрьоміна	482
Рецензії	
СКРИПНЮК О. Сучасні теорія та державотворча практика в Україні: аналіз, оцінки, перспективи в академічних нарисах Василя Федоровича Сіренка.....	484

БРАТАСЮК М. Європейський вимір механізму забезпечення громадянських прав і свобод.....	490
СЕЛІВАНОВ А. Аналіз практики офіційного тлумачення Конституційним Судом України прав і свобод людини	492
ЛУЦЬ Л. Компроміс і конфлікт у праві: сучасні підходи до вирішення загальнотеоретичних правових проблем	495
ПУДАНС-ШУШЛЕБІНА К. Конститутційно-правові аспекти відносин держави і політичних партій в Україні.....	497
ЗЕЛЕНЕЦЬКИЙ В. Кримінальна процесуальна діяльність прокурора у досудовому розслідуванні крізь призму його функціонального призначення	500
ПАПУША І. Розроблення тактичних операцій — дієвий крок в оптимізації кримінального провадження.....	503
МИКІЄВИЧ М. «Acquis» ЄС у зовнішньому вимірі правової системи Європейського Союзу.....	505

До уваги читачів журналу «Право України»!

Актуальною темою наступного номера видання буде:

«Порівняльне правознавство: сучасні парадигми».

CONTENTS

Topic of the Issue:

«FINANCIAL LAW IN XXI CENTURY: DIRECTIONS AND TENDENCIES OF DEVELOPMENT»

I. Financial Law Theory Issues

NECHAI A. Financial Law and Policy: the Modern Challenges.....	15
MONAIENKO A. Forming of the Financial Law Field.....	21
MUZYKA-STEFANCHIUK O. Unreal Provisions of Financial Law of Ukraine	29
LUKASHEV O. On the Issue of Legal Financial Norms Classification.....	38
SOLDATENKO O. On Certain Modern Tendencies in Science of Financial Law	45
SEMCHYK O. On the Issue of the Main Features of the Financial Legal Terms.....	50

II. Development of Budget Law on the Territory of Independent Ukraine

LATKOVSKA T. Budgetary Legislation: Current State and Prospects of Development.....	57
DMYTRYK O. Some Reflections on the Place of Decisions of the Constitutional Court of Ukraine in the System of Sources of Budget Law.....	65
PRYSHVA N. The Issues of Local Governments Budgetary Authority	72
CHERNADCHUK V. To the Point of Budgetary Legal Relations Classification.....	79

III. Legal Basis for Tax Laws Reformation in Ukraine

KUCHERIAVENKO M. To the Problem of Determination of the Jurisdiction over Tax Disputes	87
SAMSIN I. Conceptual Approaches to the Determination of the Tax Obligation.....	93
ZIIERNAKOV M. Taxpayers and Tax Authorities as Subjects of Public Legal Dispute	99
KRYNYTSKYI I. Features of Tax Legal Benefits: the Problems of the Formation.....	106
USENKO Ye. Tax Legal Offence According to the Tax Code of Ukraine: Problems of Definition	112
YAKYMCHUK N. Legal Regime of Mandatory Payments in Ukraine: Constitutional Basis and Reforming Problems	122

IV. Legal Basis for the Development of Certain Financial Legal Institutions in Ukraine

KASIANENKO I. Financial Legal Process: the Scientific Paradigm.....	133
NAHREBELNYI V. Public Legal Regulation of Relations in the Banking Sector	140
ORLIUK O. Markets of Financial Services as an Object of Financial Legal Regulation.....	149
SAVCHENKO L. Problems of Legal Regulation of the Financial Control Methodology.....	159
ONYSHCHUK N. To the Question About the Legal Nature of Financial Responsibility	166
KHOKHULIAK V. Figures and Time: the Formation of Financial Law Science in the Novorosiyskyi University of Odessa (end of XIX — beginning of XIX c.).....	171

V. Problems of Legal Regulation of Financial Relations in Foreign Countries

GRACHOVA O. (<i>Russia</i>) Some Trends of the Financial Law Development in Russia.....	179
ZAWADZKA-PAK U. (<i>Poland</i>) Current Trends of the Financial Law Development in Poland	187
BOLTINOVA O. (<i>Russia</i>) On the Realization of Principle of Transparency (Openness) of the Budget Process in the Russian Federation, in Context of Result Oriented Budgeting	195

LESHCHENKO S. (<i>Belarus</i>) Institute of Supervision Over Transfer Pricing: Correlation Issues Between Civil and Public Methods of Law Regulations in the Republic of Belarus	201
ROZHDESTVENSKA T. (<i>Russia</i>) The Consolidated Financial Statements as the Basis for the Consolidated Banking Supervision in Russia: Legal Regulation and Prospects of Development	209
SHAUKENOV A. (<i>Kazakhstan</i>) The State and the Taxpayer: the Prospects of Tax Dispute Resolution Mechanisms Development Under the New Economic Circumstances in the Republic of Kazakhstan	215
SIDAK M. Financial and Legal Aspects of the Minimal Reserves Formation by the EU Credit Institutions	221
<i>Conclusions and Recommendation on the Topic of the Issue</i>	227
Materials for Young Lecturers	
The Lecture of Professor M. Kucheriavenko: Introduction to the Course of Lectures «Financial Law of Ukraine»	230
Selected Bibliography of Modern Monographic Works on Financial Law Issues	
Modernization of Constitution of Ukraine: Topical Issues	
HOLOVIN A. Some Issues Related to the Introduction of the Constitutional Complaint Institution in the National Legislation	244
BARBASHOVA N. Constitutionalization of the Concept of Sustainable Development of Ukraine	269
YEZEROV A. Conflictology Expertise of the Acts of Constitutional Legislation	275
Integration of Ukraine into European Legal Space: Current Issues	
VORONA D. Schengen and Visa Information Systems as Form of Fight Against Illegal Immigration	284
GRYTSAIENKO L. Prosecutor's Office of the European Union: the Problems of its Establishment	290
General Theory of Law and State	
RABINOVYCH P., LUTSIV O. Interpretation of the Rule of Law: Basic Domestic Approaches and Their Dialectical Complementation	296
POLIAKOV S. Place of the Armed Forces of Ukraine in the System of Public Authority	310
BOHUTSKYI P. Lawful Regime: the Methodological Levels of a Study	317
Civil Law	
VENEDIKTOVA I. Interests Protected by Law in Property-Law Relations	324
SHYMON S. Essential Features of Property Rights as Objects of Civil-Law Relations	332
ADAMOVA O. Civil-Law Nature of Abandonment	338
KINASH Ya., TEREKHOVA O. Problems of Insurance of Civil-Law Responsibility and Way of Their Overcoming	344
Criminal Law	
KOZACHENKO O. Criminal-Legal Measures: a Cultural Anthropological Conception	351
NOVIKOV M. Sanctioned by the Court the Extreme Necessity in the Theory of Compensation of Physical Harm Caused by the Crime	358
Comparative Jurisprudence	
ZAKHAROVA M. The Loaning in the Law: Ontology Analysis	365

DAVYDOVA N. Legal Science in the United States of America and Ukraine.....	379
Discussions and Debate	
MUZYKA L. Correlation Between Civil and Financial Legal Policy.....	387
BORODIN I. Militia or Police?.....	395
Young Lawyers Tribune	
RIAZANOV M. On the Slavic Legal Terminology and its Use in the Modern Ukrainian Law	401
ROMANOVSKA L. Legal Capacity of Child Under Civil Law	407
CHUCHKOVA N. Burden of Proof in the Civil Cases Involving Foreign Persons.....	413
TVERDOHLIB Yu. The Legal Nature of Arbitral Management of Enterprise in Bankruptcy.....	418
YANUKOVYCH O. The Environmental Policy of the European Union. Adopting of Experience by Ukraine	427
KOVAL D. International Law Analysis of the Concept Definition of «Cultural Property»	435
Leading Legal Higher Education Institution in Ukraine	
Faculty of Law of Yurii Fedkovych Chernivtsi National University.....	442
Court Practice	
<i>European Court of Human Rights</i>	
Communiqué of the Secretary of the European Court of Human Rights Concerning the Decision in the Case «Kononov v. Latvia» on May 17, 2010.....	448
<i>High Commercial Court of Ukraine</i>	
Resolution of the Plenum of the High Commercial Court of Ukraine of October 17, 2012 № 11 «On Some Issues of the Practice in the Application of Legislation on the State Material Reserve».....	453
Prominent Lawyers	
Lidiia K. Voronova — Founder of the Science of Financial Law in Ukraine	459
Legal Chronicle	
KRESIN O. Comparative Law: Experience and Problems of Teaching	462
KORYNEVYCH A. International Scientific and Methodological Conference «Problems of Teaching International Law»	468
Jubilees	
Jubilee of the Outstanding Legal Scholar, Academician of NAS of Ukraine Valentyn Mamutov	471
Jubilee of the Corresponding Member of NALS of Ukraine Pavlo Zhyhalkin.....	473
Jubilee of the Noted Legal Scholar, Academician of NALS of Ukraine Viacheslav Borysov	474
Jubilee of the Academician of NALS of Ukraine Mykhailo Kostytskyi	478
Jubilee of Corresponding Member of NALS of Ukraine Volodymyr Nahrebelnyi	480
Jubilee of Corresponding Member of NALS of Ukraine Viktor Dromin.....	482
Reviews	
SKRYPNIUK O. Current Theory and State-Building Practice in Ukraine: Analysis, Evaluation, Prospects in Academic Essays of Vasyl Sirenko	484
BRATASIUK M. European Admeasurement of the Civic Rights and Freedoms Security Mechanism.....	490
SELIVANOV A. Analysis of the Practice of Official Interpretation by the Constitutional Court of Ukraine of the Human Rights and Freedoms.....	492

LUTS L. Compromise and Conflict in Law: Current Approaches to Solving General-Theoretical Legal Problems	495
PUDANS-SHUSHLEBINA K. Constitutional Legal Aspects of Relations Between the State and Political Parties in Ukraine	497
ZELENETSKYI V. Criminal Procedural Activities of Public Prosecutor in Pre-Trial Investigation in the Light of His Functions	500
PAPUSHA I. Development of Tactical Operations — an Effective Step in Optimization of the Criminal Proceedings.....	503
MYKHIEVYCH M. EU «Acquis» in External Admeasurement of the EU Legal System.....	505

For the attention of the readers!

The topic of the upcoming issue is:

«Comparative Law: Modern Paradigms».
